Lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle ehdoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi tekijänoikeuden yhteishallinnoinnista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 65 ja 66 §:n soveltamisesta kahden sopimuspuolen välisessä sopimuksessa olevaan yksittäiseen ehtoon

Yle kiittää mahdollisuudesta saada lausua 1. lakiehdotuksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi tekijänoikeuden yhteishallinnoinnista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 119/2016 vp) ehdotettujen 65 ja 66 §:n soveltamisesta kahden sopimusosapuolen välisessä sopimuksessa olevaan yksittäiseen ehtoon. Tekijänoikeuksen yhteishallinnointia koskevan esityksen taustalla on tekijänoikeuden ja lähioikeuksien kollektiivista hallinnointia koskevan direktiivin (2014/26/EU) 35 artikla.

Yle pitää tervetulleena, että ehdotetussa laissa säädetään sopimusehdoista ja menettelyistä, jotka ovat kiellettyjä yhteishallinnointiorganisaation ja teoksen käyttäjän välisissä sopimuksissa. Ehdotuksen mukaan yhteishallinnointiorganisaatio ei saa soveltaa sopimusehtoa eikä menetellä tavalla, joka on 35 §:n lisensiointiehtoja koskevien vaatimusten vastainen tai kohtuuton. Yle katsoo, että 35 §:ssä tarkoitettujen ehtojen ja menettelyjen kohtuullisuutta on arvioitava toteuttaen lain tavoite turvata oikeudenhaltijoiden itsemääräämisoikeus ja varmistaa, että tekijänoikeuden ja lähioikeuksien yhteishallinnoinnissa toimitaan vastuullisesti, tehokkaasti ja läpinäkyvästi suhteessa oikeudenhaltijoihin ja käyttäjiin.

Ehdotetun lain 35 §:ssä tarkoitettujen lisensiointiehtojen on perustuttava objektiivisiin ja syrjimättömiin kriteereihin. Yhteishallinnointiorganisaation on ilmoitettava käytetyt kriteerit ja korvauksen on oltava asianmukainen ja kohtuullinen. Lainkohta on tärkeä, koska Yle ei voi kilpailuttaa monopoliasemassa toimivan järjestön määrittämää tariffia minkään vaihtoehtoisen tarjoajan kanssa. Ehdotuksesta ilmenevin tavoin on yleisen

edun mukaista rajoittaa säännöksellä yhteishallinnointiorganisaation mahdollisuuksia yksin sanella sopimuksen ehdot ja oikeussuhteen menettelytavat.

Avoimuus, läpinäkyvyys ja viranomaisvalvonta tukevat tariffien oikean tason määrittämistä. Tällä hetkellä vain yhteishallinnointijärjestöllä on tiedot, jotka mahdollistavat oikeiden arvioiden tekemisen. Tämän vuoksi Yle pitää tärkeänä, että kohtuuttomuutta arvioitaessa on otettava huomioon toisen sopijapuolen heikommasta asemasta johtuva suojan tarve. Oikeudenhaltijoiden oikeudet ja käyttäjien oikeusvarmuus teoksia käytettäessä tulee sovittaa yhteen.

Ehdotetun lain 35 §:n tarkoituksena on varmistaa tariffin määräytymisperusteiden objektiivisuus ja syrjimättömyys sekä maksetun tariffin ja sillä saatujen oikeuksien oikeasuhtaisuus ja kohtuullisuus. Yle painottaa, että oikeuksien taloudellisen arvon arvioinnin lähtökohtana on tilannekohtaisuus, jolloin erilaisia tyyppitilanteita ei voida niputtaa saman laskentamallin alaisuuteen. Lisäksi tekijänoikeusmarkkinan muutokset ja EU-oikeuden kehitys on otettava huomioon arvioitaessa oikeuksien taloudellista arvoa. Perinteisten käyttäjien ja uusien ylikansallisten toimijoiden toimintaedellytykset ovat erilaiset. Näin ollen tariffien kohtuullisuutta on arvioitava jatkuvasti.

Monopoliasemassa olevat yhteishallinnointijärjestöt käyttävät erittäin vahvaa määräävää markkina-asemaa. Järjestöjen ei ole pakko reagoida markkinoiden muutoksiin. Käyttäjien tulee kuitenkin jatkuvasti arvioida oman toimintansa tehokkuutta sekä suhdettaan muihin, kansallisiin tai ylikansallisiin toimijoihin.
Ehdotuksessa on todettu, että korvaus voisi perustua joko oikeuden hyödyntämisestä saataviin tuloihin (rojaltiperiaate) tai käytön laajuuteen (käyttöperiaate). Yle pitää tätä kannatettavana, mutta pitää tärkeänä, että korvauksen määräytymisen perusteita tarkennetaan. Yle painottaa, että korvauksen määrittämiseen on muitakin mittareita kuin liikevaihto. Korvaus voisi perustua esimerkiksi kuunteluun ja katseluun (todellinen yleisö). Lisäksi on huomioitava, että mediayrityksen koko liikevaihdon huomioiminen korvauksen perusteena ei ole aina perusteltua. Esimerkiksi mediayrityksen uutisjournalismissa käytetään vain äärimmäisen vähän musiikkia ja liikevaihtoon kuuluu myös yrityksen uutispalvelu.

Yleisradioyhtiöiden tehtävä on palvella laajasti koko yleisöä. Julkisen palvelun mediayhtiöllä on velvollisuus palvella myös marginaalisia yleisöjä (esimerkiksi kielivähemmistöjen uutiset). Kaupallisten ja julkisten palvelun yleisradioyhtiöiden hinnoittelumallien on voitava poiketa toisistaan. Kaupallisten toimijoiden liikevaihto kuvastaa palvelun käyttämisen laajuutta. Sen sijaan vain Yle-veron tuottoon perustuva korvausmalli ei vielä heijasta palvelun käyttöä tai sisältöjen tavoittavuutta. Näin ollen Ylen maksamaa korvaustasoa määritettäessä tulee ottaa huomioon myös palveluiden käyttö.

Ehdotetun 65 §:n säännöksen perustelut jättävät kohtuuttomuuden määrittelyn erittäin avoimeksi. Säännöksen perusteluita tulisi tarkentaa niiden seikkojen osalta, joita vasten kohtuuttomuutta peilataan. Kohtuuttomuusarvioinnissa on esimerkiksi hinnoittelua koskevien ehtojen kohdalla otettava kattavasti huomioon asianmukaisen korvauksen määräytymiseen vaikuttavat seikat.
Kohtuuttomuutta on arvioitava joustavasti kulloinkin voimassa olevien olosuhteiden mukaan.

Lain 66 §:ssä on ehdotettu säädettävän, että markkinaoikeus voisi kieltää yhteishallinnointiorganisaatiota soveltamasta 65 §:ssä kiellettyä sopimusehtoa tai menettelyä. Markkinaoikeuden kielto voisi kohdistua sopimusehtoihin ja menettelyihin, jotka ovat kiellon hakemisen hetkellä kohtuuttomia. Ehdotuksen mukaan markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluisi sopimussuhteisiin puuttuminen kieltämällä kahdenvälisessä sopimussuhteessa kohtuuttomat sekä tyyppikohtuuttomat sopimusehdot ja menettelyt. Yle pitää tärkeänä, että sopimuksen osapuoli voi saattaa sopimusehdon tai menettelyn kohtuullisuuden markkinaoikeuden arvioitavaksi ehdotuksen mukaisesti sekä jo sopimuksen neuvotteluvaiheessa että sopimuksen tekemisen jälkeen.

Yle painottaa, että lakiin olisi kirjattava, että ehdotettuja lisenssiehtoja koskeva asia on otettava käsiteltäväksi ja ratkaistava määräajassa markkinatuomioistuimessa. Menettelyn on oltava kevyt ja joutuisa. Muutoin ehdotetulla 66 §:n lainkohdalla ei ole käytännön merkitystä. Tätä voidaan perustella markkinaoikeudellisena asiana käsiteltävän lain 35 §:n vastaisen tai kohtuuttoman sopimusehdon tai menettelyä koskevan asian luonteella, joka poikkeaa kahden osapuolen väliseen oikeussuhteeseen rajoittuvan teollis- ja tekijänoikeudellisen riita-asian ratkaisemisesta. Markkinaoikeudellisen kieltoasian ratkaisussa on pakottavia piirteitä ja siihen

liittyy myös tärkeä julkinen intressi. Markkinaoikeuden ratkaisulla olisi kahden asianosaisen välisen oikeussuhteen ratkaisemisen lisäksi laajempi merkitys markkinaoikeuden arvioidessa, rikkooko erimielisyyden kohteena oleva sopimusehto tai menettely yleisemminkin elinkeinonharjoittajien, kuluttajien tai esimerkiksi oikeudenhaltijoiden intressien suojaksi säädettyjä normeja.

Helsingissä 12. päivänä lokakuuta 2016

Katri Olmo
Lakiasiainjohtaja
Yleisradio Oy